

entre
la mar
i el vent

Marià Villangómez

849.915
vil

x510403866

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5101542952

Col·lecció Poesia de Paper

31

Entre la mar i el vent

UC canta a Marià Villangómez

Palma 1995

© del text: l'autor, 1995

© de l'edició: Caixa de Balears «Sa Nostra» i Universitat de les Illes Balears, 1995

Disseny: Jaume Falconer

Directors de la col·lecció: Francisco J. Díaz de Castro i Perfecto Cuadrado Fernández

Edició: Universitat de les Illes Balears. Servei de Publicacions i Intercanvi Científic. Campus universitari. Cra. de Valldemossa, km 7.5. E-07071 Palma

Impressió: IMPRESRÀPIT, c/ del Baró de Santa Maria del Sepulcre, 7. Palma

DL: PM 434-1995

Marià Villangómez: home, terra i poesia

Marià Villangómez i Llobet (Eivissa, 1913) és autor d'una obra extensa i variada, sempre exponent d'una extrema sensibilitat i d'una qualitat excepcional. Poeta per damunt de tot, ha cultivat també el teatre i la prosa de creació, ha publicat estudis sobre els més diversos temes culturals i s'ha acreditat com un excel·lent traductor de poesia i, en algun cas, de teatre. A més, amb el seu mestratge ha contribuït de manera decisiva al redreçament públic de la nostra cultura a Eivissa i Formentera, on és unànimement reconeguda la seva preeminència. Tanmateix, l'abast de la seva tasca transcendeix clarament aquest àmbit, com va fer patent la concessió a Marià Villangómez del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, i diverses obres seves han estat traduïdes i publicades en altres llengües.

La seva producció literària s'inicia els anys trenta amb els poemaris *Elegies i paisatges*, *Terra i somni*, *Sonetos mediterràneos*, escrits entre 1933 i 1946. De la seva bibliografia posterior destaquen els llibres de poemes *La miranda* (1958), *El cop a la terra* (1962), *Declarat amb el vent* (1963), sense oblidar el llibre en prosa *L'any en estampes* (1956).

CANÇÓ PENSAROSA

Dels meus dolors, uns pocs són meus
i els altres de la humanitat.
Per alguns somnis que he tingut
així mateix sé que he estimat.
Com un ocell caigut del cel
dintre les ones, mig negat...
Encara a l'aire i a la llum
una ala aixeca sobre el mar.
¿Coneixerà algú que he viscut
pel vent reclòs sota el meu cant?
Pels terrors que han nascut dins mi,
es podrà dir que he estat covard?
I per un goig vague i ocult,
que he consentit a ser enviat?
Ja no sé si sóc jo mateix
o aquesta gent i aquests vells camps.
En aquest parlar que remoc
no sé què hi dic que ja ha passat.
Una cosa és el que jo crec
i una altra el que m'ha d'arribar.
Quan de debò vingui la mort
serà ma sola veritat.

(De *La miranda*)

RECONeixEMENT

II

Ara et veig des de sempre, terra amada,
pregona dins el pols i el pensament,
veig els camps obligats a la sement
amb la llarga ferida treballada,

veig l'encesa collita ja agarbada
—flames disperses sota el baf del vent—,
veig l'hivern tot humit vora el torrent,
la primavera dintre l'aire alçada.

Veig l'olivarda en flor des dels camins
d'avui i trobo al cor antigues sendes
amb flor de farigola i romanins,

els horts de Balansat i les hisendes
d'infant, olor d'Eivissa i unitat
de llum, i un clam plenari i sense edat.

(De *Sonets de Balansat*)

VULL PENSAR SEMPRE EN TU

Vull pensar sempre en tu. Plorar per tu.

Per tu, morir. Per tu, renéixer, viure.
Fugiré. Et miraré. Tornaré a escriure
versos d'amor. D'amor sóc trist i bru.

O tirar lluny un cor massa madur.
Que seriós el món, l'amor, ser lliure!
Lliure, i aquest turment es vol adscriure
a la pell, al cervell! Lliure, i insegur!

On aniré que sigui lluny de llavis,
de cabells? M'enduré els meus propis glavis,
el propi foc per recordar unes mans.

Sortiré al camp. Diré a la terra: Ets bella,
més que l'amor. T'estimo més que a ella.
La pau... Te'n rius? No trobaré descans.

(De Declarat amb el vent)

D'ARA ENDAVANT

D'ara endavant, sota un cel variable,
veuràs muntanyes i petites valls, dins un anell d'escuma;
veuràs camins i cases perdudes, i els arbres i els sembrats,
i les herbes i mates que no sembra ningú.
I veuràs més que mai que els núvols són tosos borrallons,
que el vent passa encenent la gran brasa del dia,
que la pluja és la núvia resignada del vent,
i que la nit eixampla, enllà de cors i estels,
la seva cova de silenci.
Cercaràs a la terra no sabràs què, la vida,
això tan senzill que ens hem trobat als braços,
aqueixa cosa vaga de la qual només sabem el nom,
i que ens duu cap a tot sense retorn possible,
boscós, camins, pluja i estrelles,
vida tota lliurada damunt un vast deler ignorat.

(Fragment d' *Els béns incompatibles*)

ILLA

Aquesta terra alçada dins el migdia esvelt,
relleus, llum en la llum, serenament!...
Els puigs tenen al cim
una mica de vent entre pinedes
i tot el blau del cel.

Vaixells d'altres estius, de jorns sense memòria,
de ciutats esfondrades, solcaven una mar
no més jove que avui. Veien ribes esquerpes,
ports temptadors. Nauxers drets al timó i esclaus
cansats damunt els rems miraven tendres feixes,
pinedes entre roques, sorgides de l'aurora,
i sentien dolcesa d'humanes veus, de crits
animals, de repòs, de camins en silenci,
al llarg de l'illa.

(Fragment d'*Els béns incompatibles*)

SETEMBRE - OCTUBRE

I

Encara uns versos de Cocteau

i es buida l'últim glop de tarda.
Setembre indecís i no avar de
pardals al fons del meu balcó.

I Apollinaire, més enrera.
Veig el cel i no es romp el fil.
El fum s'aixeca, lluny, tranquil.
Qui, amb tanta pau, es desespera?

Les dones miren al carrer.
Un poc de llum encara vola.
Els infants ja han sortit d'escola
i entra un vaixell al port, potser.

És estrany, però no diria
si estimo o ja no sé estimar.
Saps quin dia farà demà?
Mai fou tan simple l'agonia.

Cau tot el món al meu balcó.
L'estiu es cansa a la pineda.
La nit ja és una mica freda,
però algun somni encara no.

II

Del llibre al món sols hi ha una passa

que ja no ens costa res de fer.
Tornaré al full des del carrer,
perquè no vull somiar massa.

Un matí més i no he tingut
el que no sé ja si volia.
Al capdavall, qualsevol dia
fins i tot l'esma hauré perdut.

Hi ha qui es beu tot un got d'absenta.
¿A quant va el quilo de paper
d'estrassa? Nova saó ve:
no crec que sigui més dolenta.

Ara no sé a on mirar.
Ara em molesta tot qui em mira.
Ara m'assec a una cadira
a esperar l'hora de dinar.

III

No diré cap mot dels més grans.

No diré amor, angúnia, vida.
Ni per rimar diré ferida,
mostrant-la oberta entre les mans.

Ni tampoc diré primavera,
o, ara que comença, tardor.
Oh, posar als mots cap passió!
Tot just una tristor lleugera.

Escriuré només: ha plogut,
com si parlés a una visita.
I afegiré: l'octubre imita
la nova pena que he tingut.

L'octubre posa una llum vaga
pel cel del pit i al pit del nord.
No diré hivern per dir-vos mort,
ni fred per dir el que ja s'apaga.

I mai no sabrem què escollir,
si haver gaudit el lot un dia,
fa temps, o si millor seria
haver-lo encara de fruir.

(De *La miranda*)

PRÒLEG

Mai no m'havia enganyat.

La meva vida era
això que és ara, aquests dies
que passen, aquest aire
i aquesta terra que esguardo.
Recordo una vella angúnia,
el dolor que sotjava
i un astorat encantament.

No volia avançar.
Però una força invisible
em duia amunt,
a treure el cap i l'esguard àvid
per sobre el tou creixent dels dies,
per sobre el feix dels dies que ja havien caigut.
—Els morts estan sepultats
sota el sec fullac dels dies—.

(Fragment d'*Els dies*)

BONA NIT, BLANCA ROSETA

Bona nit, blanca roseta,
plena de bones olors,
no hi ha al cel tantes estrelles
com vegades pens en vós.
Que enc que la mar tornàs tinta
i enc que el cel de paper fos,
fossen es hòmens notaris
i de cada un n'hi hagués dos,
no abastarien a escriure,
ma vida, es nostros amors,
es que hem passat finsus ara
i es que passarem es dos,
i estic en ses confiances
que ara vendran es mellors.

(De *Llibre d'Eivissa*, popular)

SA SERENA CAU MENUDA

Sa serena cau menuda,
la nit mos diu adió.
Recordau's, amor amada
de qui es recorda de vós.

Sempre de mi recordau-vos,
que em vàreu encaptivar
des de sa primer vegada
que a la cara us vaig mirar.

En el cel manca una estrella
i en el món no compareix.
L'han buscat i no la troben
i a sa cara et resplendeix.

(De *Llibre d'Eivissa*, popular)

DEIXA'L ANAR, L'OCELL

Anthero de Quental (1842 — 1891)

Deixa'l anar, l'ocell a qui robaren

niu i niada, tot, sens pietat.
Vagi per l'aire, espai de soledat,
on les ales rompudes el portaren.

Deixa-la anar, la vela que llançaren
els tifons per un mar d'obscuritat,
quan va sorgir de dins la immensitat
la nit i de migjorn els vents s'alçaren.

Deixa-la anar, l'ànima llastimosa
que va perdre la fe, la confiança
i la pau, vers la nit silenciosa.

Deixa-la anar, la nota deseixida
d'un cant extrem, la darrera esperança,
la vida, amar... Deixa-la anar, la vida.

(De *Versions de poesia III*)

DESPONDENCY

Anthero de Quental (1842 — 1891)

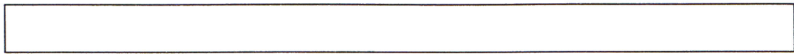
Deixá-la ir, a ave, a quem roubaram

Ninho e filhos e tudo, sem piedade...
Que a leve o ar sem fim da soledade
Onde as asas partidas a levaram...

Deixá-la ir, a vela; que arrojaram
Os tufões pelo mar, na escuridade,
Quando a noite surgiu da imensidade,
Quando os ventos do Sul se levantaram...

Deixá-la ir, a alma lastimosa.
Que perdeu fé e paz e confiança
À morte quêda, à morte silenciosa...

Deixá-la ir, a nota desprendida
Dum canto extremo... e a última esperança...
E a vida... e o amor... deixá-la ir, a vida!

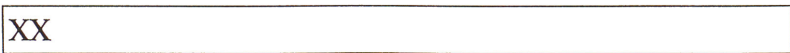
ELS GOTS

Idrīs Ībn Al-Yīmanī (? — 1077)

(Versió en vers feta damunt la versió castellana en prosa
d'Emilio García Gómez, titulada «Los vasos».)

Eren pesants, els gots, quan a nosaltres
vingueren buits, però quan foren plens
de vi pur es tornaren tan lleugers
que cuidaren volar amb el contingut,
de manera semblant a com els cossos
s'alleugereixen amb els esperits.

(Fragment de *Versions de poesia III*)

LOS VASOS

Idrīs Ībn Al-Yīmanī (? — 1077)

Eran pesados los vasos cuando vinieron vacíos a nosotros; pero cuando estuvieron llenos de vinpuro se aligeraron y estuvieron a punto de volar con lo que contenían, del mismo modo que lo cuerpos se aligeran con los espíritus.

SONET

Dante Alighieri (1265 — 1321)

Tan gentil, tan honesta es veu passar
la meva dama, si ella algú saluda,
que, trement, tota llengua esdevé muda
i ja els ulls no la gosen esguardar.

Tot sentint-se lloada, ella se'n va,
benignament la humilitat la muda
i una cosa del cel apar vinguda
que un miracle a la terra ve a mostrar.

Es mostra tan plaent a qui la mira
que pels ulls dóna al cor una dolçor
que comprendre no pot qui no la sent,

i del seu llavi apar que es va movent
un esperit suau tot ple d'amor
que va dient a l'ànima: Sospira.

(De *Versions de poesia III*)

Dante Alighieri (1265 — 1321)

Tanto gentile e tanto onesta pare
la donna mia quando ella altrui saluta,
ch'ogne lingua deven tremando muta,
e li occhi non l'ardiscon di guardare.

Ella si va, sentendosi laudare,
benignamente d'umiltà vestuta
e par che sia una cosa venuta
di cielo in terra a miracol mostrare.

Mostrasi sì piacente a chi la mira,
che da per li occhi una dolcezza al core
che 'ntender non la può chi non la prova,

e par che de la sua labbia si mova
uno spirito soave pien d'amore
che va dicendo a l'anima: Sospira.

EL COMBAT

Aquests homes lluitaren,

vull dir els avis dels avis,
i també damunt aquestes feixes es va sembrar la sang.
La dura mà empunyava les eines i les armes.
Defenien la vida, la collita, els seus escassos béns.
Pagesos i soldats, tot era una tasca única:
clavar la rella en la terra o el coltell en l'enemic.
Portaven aquells segles en l'entranya
l'armada incursió i la secada hostil.
Pel mar venia la tempesta
i la nau enemiga com un núvol irat.

Dins ells tenien la ràbia i la por,
lluitaven, s'amagaven, eren homes valents.
Hagueren de fer compatibles amb la feixuga feina
les hores de la gresca, de la rialla i de l'amor.
La mort els envestia per tots costats, aclaria
les espesses brostades. Era igual
morir de la pesta, de fam, negats o en plena lluita.
Tal vegada la guerra tenia un altre prestigi.

I aquells homes anaven al combat. Ells sabien
almenys que defenien un tros de terra, una casa,
allí a la vora,
el pa de tots, dins el rebost o a l'era,
i això els decidia a la mort.

Acceptaven, sense saber, un secular martiri:
ni tan sols creien que allò es pogués fer acabar.

I a més els homes es coneixen lluitant,
i és bell vanar-se d'una força ardida,
i les armes poden prendre un estrany fulgor a les mans.

(D'El cop a la terra)

LLUNA PAGESA

Aquesta lluna pagesa

aquí és més lluna que enlloc.

Sortia grossa i encesa:

ara ha pres un color groc.

Ja no veu carro ni mula
ni el bestiar que es recull.

Si avorrida, ho dissimula,

alta i clara com un ull.

Temps ha que dorm la gallina
i els al·lots ja són al llit.

Na Xemenia diu: «Au, vine»,

a l'home mig adormit.

No fa cas de petiteses,
la lluna. Vol camp obert.

Sèquies, pins, camins, maleses:
tot ho mira amb aire expert.

Amiga de l'olibassa,
de la granota i el mart.
(Qui dorm i qui va de caça,
i qui mai troba que és tard.)

Vetlla el vent que sempre alena,
i la font que sempre neix,
i l'ona damunt l'arena
i, amb un badall, jo mateix.

Lladre i adúlter, a l'una,
volen anar d'amagat.
Es queixen: «Aquesta lluna!»
I troba una ombra el pecat.

La lluna de lloc es muda,
la lluna fa el seu camí.
La serena cau menuda
i arriba que tot té fi.

(De *Declarat amb el vent*)

FORMENTERA

Llunyana i just a tocar,
sola i fent-nos companyia,
cap a la part de migdia
Formentera ens clou la mar.

I entre ribera i ribera,
amb un rosari partit
d'illots que treuen el pit,
resta la mar presonera,

terrassa del mariner,
íntim quintà de les illes,
blau laberint de cruïlles
que doble costa reté.

Formentera breu i dura,
creuada de l'oratjol,
estesa davall el sol
en una tarda madura!

Nu i esquerp pla formenter
de marès i roca viva,
sense defensa en l'aspriva
mossegada del febrer!

La Savina: zenital
el foc, i la terra estreta.
Una carretera dreta,
estany, savines i sal.

Assolellats els camins
de sorra; de roques netes,
la plaça amb quatre casetes;
i, més amunt, uns molins,

molins on la vela espera,
entre vuit vents, quin vindrà
a moldre aquest poc de gra
d'on prengué nom Formentera.

Camps de pedra, algun bocí
de terra més agraïda,
figueres d'ombra adormida
i front auster d'algun pi.

Formentera no té hortada,
però no manquen tancons
d'algues i peixos, al fons
de l'aigua verda i salada.

Són els homes, amb l'escassa
terra, amb volts de mar tan grans,
més que fidels terrassans
veles que el vent arrabassa.

Formentera: mar i cel
entorn d'un cor d'avidesa.
Es despulla la bellesa
per unir-se a eixuta arrel.

(De *La miranda*)

SENSE TU

Sense tu, amor, la glòria d'aquest dia.

Sense tu aquest sol tebi, clar i madur.

Sense tu l'oratjol que el mar envia

i la sentor que de passada duu.

Sense tu aquesta mica d'alegria
que m'escalfa per dins, foc insegur.

I fins la ment, que amb el teu nom s'omplia,
gairebé riolera sense tu.

I sense tu, que és curta la volada
del meu goig! La mesquina flamarada
manca d'ardor i s'apaga en un moment.

Perquè tu n'eres l'ànima, ara absent.
I entre el dia aliè, una altra vegada,
vaig per fondals d'etern enyorament.

(D' Elegies i paisatges)

CANÇÓ DE VESPRADA

Tres grans pins, vora el camí,
alcen llurs ombrívols fronts.
El vent, que no vol dormir,
els omple el cor de cançons.
Camp i camp. Es vessa al mig
una campana vespral...
Voler l'impossible ens cal,
i no que mori el desig.

S'ha despertat tot l'amor
sota la volta d'estels.
¿Déu no es mostra al nostre enyor
en el seu món, sense vels?
S'escolta com el trepig
d'una bellesa immortal.
Voler l'impossible ens cal,
i no que mori el desig.

(D' Elegies i paisatges)

TERRA NATAL

Arrelar, com un arbre, dins la terra:

no ser núvol endut d'un poc de vent.
Sobre els camps coneguts de cada dia,
veure un cel favorable i diferent.
Mirar com cau, quotidià, el crepuscle,
cada cop renovant-me el sentiment.
Damunt la terra nostra i estimada,
del cor neixen el pi, l'aire i l'ocell.
El blanc record de la infantesa hi sura,
i ha de fer bo, aquest sol, als ossos vells.
Vull escoltar-hi aquest parlar que arriba
de molt antic als llavis de la gent.
El meu amor, la ferma companyia,
vull somiar-hi, entre la mar i el vent.

(D' Elegies i paisatges)

UC canta a Marià Villangómez al Centre de Cultura de «Sa Nostra»

el dia 21 d'abril de 1995

-
- 26.** JOSEP MARÍ. *Poemes*
- 27.** FRANCISCO J. DÍAZ DE CASTRO. *Noches de hotel*
- 28.** MIQUEL CARDELL. *Les terrasses d'Avalon*
- 29.** FELIPE BENÍTEZ REYES. *Poemas*
- 30.** BARTOMEU FIOL. *Canalla contra* Establishment

Universitat de les
Illes Balears

"SA
NOS
TRA"
Obra Social
i Cultural